

Вишња С. Мићић*

*Универзитет у Београду,
Факултет за образовање учитеља и васпитача,
Београд, Србија*

МИШЉЕЊА СТУДЕНАТА ЗАВРШНЕ ГОДИНЕ СТУДИЈА О МОГУЋНОСТИМА ПРИМЕНЕ МЕТОДЕ ВЕРБАЛНИХ АСОЦИЈАЦИЈА У ПРОЈЕКТНОМ КОНТЕКСТУ

Резиме: Ово излагање биће посвећено специфичностима проучавања вербалних асоцијација предшколске деце из перспективе студената завршне године студија на Факултету за образовање учитеља и васпитача у Београду. Осврнућемо се и на изазове са којима се истраживачи сусрећу, како у процесу прикупљања података, тако и приликом њихове обраде. Реч је о психолингвистичкој истраживачкој методи која има за циљ испитивање менталног лексикона. За практичаре у васпитно-образовном процесу значајна је зато што отвара могућност упознавања дечјег погледа на свет. Управо из тог разлога, у току летњег семестра школске 2023/24. године, један од задатака на вежбама из предмета Методика развоја говора II било је спровођење ове методе са децом из група у којима су студенти боравили од једне до шест недеља, зависно од тога колико предмета похађају. На основу овог искуства замолили смо их да попуне анкету којом оцењују место и значај примене ове методе у пројектном планирању. Циљ рада је да се расветле могућности практичне примене истраживачке методе (вербалних асоцијација) у васпитно-образовном раду, као и могућности укључивања студената и васпитача практичара у опсежнија истраживања којима би руководили универзитетски наставници. Овакво вертикално осмишљавање истраживачке праксе позитивно би утицало на све укључене нивое образовања и васпитања. Истраживачки узорак спроведен у већем броју узрасних група допринео би релевантности закључака,

* visnja.micic@uf.bg.ac.rs; <https://orcid.org/0000-0002-1743-2243>

а резултати истраживања прикупљени у појединачним узрасним групама би се користили за пројектно планирање и развијање реалних пројеката у оквиру тих заједница учења.

Кључне речи: *асоцијативна метода, пројектно учење, студент, васпитач, реч-драж*

Увод

Методика развоја говора је интердисциплинарна наука. Она нема своју засебну истраживачку методологију већ апаратуру за методичка истраживања, условно речено, позајмљује од дисциплина које у себи интегрише. Најзаступљенија су методолошка средства позајмљена из матичних наука: лингвистике и науке о књижевности с једне, а психологије и педагогије с друге стране (уп. Milatović, 2009: 13-24; Vukomanović Rastegoras, 2020: 22-35). Међутим, методика се ослања и на друге интердисциплинарне науке, највише на психолингвистику. О једној од њених метода ће у овом раду и бити речи. Овде је важно истаћи да циљ методичких истраживања неће бити исти као у дисциплини од које методика, условно, позајмљује методолошку апаратуру. С обзиром на то да је једна од јединица васпитно-образовног рада група деце у вртићу, васпитачу ће бити циљ да разуме природу те мале заједнице и оно по чему је она аутентична. Наиме, када васпитач одлучи да примени методу неке дисциплине на популацији са којом свакодневно ради или да испита ефикасност неког методичког поступка, за њега је сваки дечји одговор важан. Сваки податак доприноси упознавању васпитне заједнице. Самим тим, оно што примена изворне методе, која тежи ширим уопштавањима, одбацује као мање фреквентно или мање значајно, методика у одређеном смислу сматра важним. Најчешће се управо у узорку који велике методе одбацују налазе разноврсни проблеми са којима се васпитач свакодневно сусреће. У том смислу, многи статистички значајни параметри једном методичару неће бити најважнији, јер му не дају алате помоћу којих ће се бавити најчешће занемареним делом проблема. Тако примена позајмљених истраживачких метода подразумева дозу ризика да се циљеви методичких испитивања асимилују у циљеве дисциплина од којих се апаратура позајмљује.

Покушаћемо на примеру асоцијативне методе да испитамо са каквим се изазовима среће један васпитач/методичар када позајмљује методу од

суседне дисциплине и какве су могућности да се метода примени у практичном раду. У питању је истраживачка метода која има за циљ испитивање менталног лексикона. Испитанику се понуди одређен број речи-дражи, а његов задатак је да наведе прву реч која му падне на памет када ту реч чује. Метода је психолингвистичка, што значи да је изворно интердисциплинарна. Циљ примене ове методе у психолингвистици гласи: образovati асоцијативне речнике за испитиване речи, приказати „језичку слику света“ просечног говорника одређене језичке заједнице и одредити га у односу на историјски, теоријски и методолошки контекст асоцијативних истраживања (Dragićević 2010. i 2010a; Dragićević i sar., 2019; Piper i sar., 2005). У педагогији је ова метода нашла примену у проучавању садржаја појмова и језичког развоја деце. Приликом избора речи-дражи, трудили смо се да то буду речи које су користили и други аутори, на првом месту Слободанка Гашић Павишић, која је за циљ имала управо упознавање језичког развоја деце узраста 5–7 година (v. Gašić Pavišić, 1981. i 1984), али и истраживање које је спровела Ана Петровић Дакић (Petrović Dakić, 2019) са децом школског узраста.

Кренућемо од питања шта би примену ове методе могло чинити и методичким истраживањем. Најпре ћемо имати за циљ да испитамо асоцијативна поља унутар једне конкретне заједнице учења – васпитне групе у вртићу – као јединице у којој се реализује васпитно-образовни процес. Потреба да се уважи сваки одговор чланова заједнице, чије специфичности желимо да докучимо, чиниће једно истраживање методичким и практично применљивим – пре свега за ту заједницу – а временом, акумулирањем таквих радова могла би се формирати база података погодна и за ширира методичка уопштавања. Практични смисао истраживања огледаће се у: а) упознавању погледа на свет једне конкретне заједнице учења (GU 2018); б) проналажењу грађе за пројектна истраживања, в) откривању утицаја заједничког читалачког и мултимедијалног искуства на асоцијативна поља речи у децјем менталном лексикону; г) праћењу процеса концептуализације неких речи у менталном лексикону деце – кроз периодично понављање поступка; д) упознавању децјих специфичних асоцијација које нам указују на њихова интересовања и аспирације, али и на одређена искуства која дете тренутно обрађује, у чему би му се могла пружити подршка и сл. Изазови прикупљања материјала огледају се најпре у потреби да се истраживање које се на школском узрасту или касније може организовати писменим попуњавањем упитника, на предшколском узрасту организује у виду индивидуалног интервјуа, уз различите потешкоће у том процесу

(да ли деца разумеју инструкцију, да ли знају шта је реч, да ли је амбијент у којем се истраживање одвија довољно неутралан, а опет прихватљив за дете итд.).

Ово истраживање треба да расветли искуства примене методе вербалних асоцијација једне генерације студената завршне године васпитачког смера замишљене тако да резултати прикупљени у узрасној групи буду коришћени за осмишљавање подстицаја унутар те групе, али да истовремено буду део заједничке базе података која ће омогућити шира уопштавања у складу са методологијом дисциплине из које метода потиче.

Метод

Предмет истраживања. Истраживање се бави мишљењима студената завршне године васпитачког смера Факултета за образовање учитеља и васпитача о могућностима примене истраживачке методе – вербалних асоцијација – у практичном раду на подстицању развоја говора деце.

Циљ рада је да се расветле ставови васпитача о могућностима практичне примене истраживачке методе вербалних асоцијација у васпитно-образовном раду, као и могућности учешћа студената и васпитача практичара у стварању већих база података.

Ток истраживања. Студенти су најпре обучени за непристрасно вођење интервјуа. Добили су припремљене обрасце за унос података (Прилог 1) и инструкције за разговор са децом. Образац је предвиђао испитивање асоцијација деце за 10 речи-дражи: 8 речи-дражи које су биле заједничке за све испитиваче и испитанике и 2 речи-дражи које су предлагали студенти, зависно од пројекта у узрасној групи. Испитивање је спроведено у току похађања практичних вежби из *Методике развоја говора II*. Податке добијене у једној узрасној групи користили смо (на инструктивним вежбама) приликом одлучивања о томе шта са тим групама у оквиру практичних студентских вежби радити: куда можемо усмеравати пројекат (реални програм те групе), који књижевни текст изабрати за читање деци, које језичке примере бирати за подстицање деце итд. Вежбе су се одржавале у 35 узрасних група у седам вртића на територији Београда. У свакој групи са децом су радила 4 студента (осим у млађој узрасној групи, где их је било троје). Сваки од њих испитао је најмање 2 деце из исте узрасне групе. Дакле, испитано је најмање 8 деце из сваке узрасне групе (тј. најмање 6 деце у млађим узрасним групама, којих је било укупно 7). У току

семестра испитано је најмање 266 деце. Овде не наводимо прецизан број деце, јер су поједини студенти, на своју иницијативу, методу спроводили са већим бројем деце него што је задато. Након селекције добијених резултата и елиминисања непотпуних образаца, резултате смо унели и у заједничку базу која броји 200 одговора деце за 8 заједничких речи-дражи и разноврсне несистематизоване одговоре за 2 речи-дражи које су се тицале конкретних појмова из конкретног пројекта узрасне групе. Након уноса, квалитативном анализом смо обрадили добијене податке за заједничких 8 речи-дражи 100 испитаника узраста од 5–7 година. Студенти су, затим, на предавањима упознати са процесом њихове обраде и главним резултатима: најфреквентнијим одговорима и кључним карактеристикама дечјих одговора. Након тога је, такође на предавању, спроведена дискусија о збирним резултатима и конкретним истраживачким искуствима студената. Уследило је испитивање студената који су учествовали у описаном процесу. Користили смо технику анкетирања. Истраживање је спроведено је у априлу школске 2023/24. године.

Инструмент. Анкетни упитник је самостално креиран за потребе овог истраживања и обухватио је 10 тврдњи које су се односиле на искуства студената о примени методе вербалних асоцијација и 4 општа питања о статусу студента (година уписа, број методичких предмета које студент похађа у школској 2023/24. години, узраст деце са којом је студент радио на вежбама, оцена социо-емоционалне атмосфере у узрасној групи).

Хипотезе истраживања гласиле су:

1. Студенти препознају најдоминантније принципе асоцирања код предшколске деце.
2. Студенти су спремни да користе резултате прикупљене методом вербалних асоцијација у свом непосредном раду са децом.
3. Студенти који су похађали вежбе 4–6 недеља, виде сврху примене методе и изван конкретног школског задатка, док студенти који проведу са децом само једну или две недеље не могу да стекну такав увид.
4. Студенти сматрају да ће ову методу често користити у будућем раду.
5. Студенти су заинтересовани за будуће бављење истраживачким радом који би укључивао примену ове методе.
6. Социјална клима у групи утиче на оцену сврсисходности методе.

Узорак истраживања чини 121 попуњен упитник студената завршне године Факултета за образовање учитеља и васпитача. Од тог броја 79 студената уписало је факултет 2020. године, 2019. године њих 27, док је преосталих 15 студената уписало факултет 2018. године (9) или раније. У школској години у којој је спроведено истраживање 68 испитаних студената похађало је наставу у вртићима вежбаоницама из свих 6 методика (Методика развоја говора II, Методика развоја почетних математичких појмова II, Методика упознавања околине II, Методика ликовног васпитања, Методика музичког васпитања, Методика физичког васпитања), 18 њих из пет, један студент из четири, 7 студената из две методике, а чак 27 студената похађало је, од методичких предмета, само Методику развоја говора II. Број методичких предмета које студент похађа уједно је број недеља које проводи у узрасној групи, тј. на практичним вежбама.

Истраживачки нацрт је фреквенцијски, метода дескриптивна, а приказ резултата табеларан. Изузетак је приказ односа времена проведеног у узрасној групи и става о коришћењу методе вербалних асоцијација, у којем је дијаграмом истакнут однос ових двеју варијабли.

Резултати

Студенти су били распоређени у различите узрасне групе, а расподела по групама приказана је у табели 1.

Табела 1. Расподела студената по узрасним групама

Узрасна група	Број студената (f)
млађа	23
средња	27
старија	38
предшколска	30
мешовита	3
Укупно	121

Социјалну атмосферу у узрасним групама, имајући у виду однос са васпитачима, студенти су оценили на начин приказан у табели 2.

Табела 2. Оцена социјалне атмосфере у узрасним групама

Социјална атмосфера у узрасним групама	Број студената (f)
веома подстицајна	26
делимично подстицајна	67
неутрална	10
делимично ометајућа	11
ометајућа	7
Укупно	121

Приметићемо да је скоро 15% студената социјалну климу оценило као ометајућу. Иако је питање социјалне климе важно за будуће организовање практичних вежби, у даљим одговорима овог дела испитаника се не види утицај тог искуства на процену сврсисходности методе, о чему ће бити речи.

У табели 3 приказани су одговори на питање шта су студенти сазнали о карактеристикама дечјег асоцирања из интервјуа које су спровели.

Табела 3. Процена најфреквентније форме којом предшколска деца изражавају асоцијације

У дечјим асоцијацијама преовлађује...	Број студената (f)
реч с конкретним значењем (нпр. <i>мама</i>)	40
дефиниција појма (нпр. <i>љути се</i> → <i>лоше осећање</i>)	33
опис ситуације из искуства или маште (нпр. <i>кад морам у вртић рано</i>)	47
нешто друго: сва три наведена	1
Укупно	121

Издвајају се, скоро равноправно заступљена, три најдоминантнија типа реакције, која су добијена и у збирном узорку у заједничкој бази података за 100 испитаника узраста 5–7 година. Интересантно је приметити и то да се у досадашњим истраживањима није придавао значај форми којом најмлађи испитаник саопштава асоцијацију (Gašić Pavišić, 1981: 64–68). Одговори су били класификовани примарно према садржају, а форма

је узимана у обзир само онда када је расветљавала садржину. У дискусији са студентима, насупрот томе, један од снажнијих утисака, што се потврдило и у резултатима за 100 испитаника, била је управо форма којом дете изражава асоцијацију. Приметићемо да је највећи број студената стекао утисак да у дечјим асоцијацијама преовлађују дефиниције појма и описи ситуација (*f* 80).

На питање шта је у дечјим асоцијацијама било најзанимљивије, највећи број студената (*f* 66) одговорио је да су то реакције у којима деца изражавају своје непосредно искуство, без обзира на инструкције. И ова процена односи се на специфичност форме којом предшколска деца изражавају своје асоцијације, јер су искуства у њиховим одговорима исказана реченицом, а не речју, како је стајало у инструкцији. На то се надовезује и налаз да се део студената (*f* 37) заинтересовао се за чињеницу да деца често, иако знају шта је реч, дају одговоре у форми синтагме или реченице. Нешто мањи број (*f* 18) студената истакао је да је за њих најзанимљивије то што се деца предшколског узраста, и када не владају појмом, труде да нешто о њему кажу.

Студенти су се изјаснили и о томе како су искористили добијене резултате, што је приказано у табели 4.

Табела 4. Сврха добијених резултата за анкетиране студенте

Дечје реакције на речи-дражи постале су кључне речи у:	Број студената (<i>f</i>)
избору књижевног текста.	1
избору језичких примера.	26
осмишљавању мотивације за рад.	27
спонтаној интеракцији са децом у неким ситуацијама.	39
планирању даљих корака у пројекту.	4
Дечје реакције нису имале значаја за мој рад са њима.	24
Нешто друго...	0
Укупно	121

Приметићемо да око 20% студената није пронашло начин да у раду с децом искористи добијене резултате. Од њих 24, 8 испитаника изјаснило се да методу не сматра сврсисходном и приликом изношења става о коришћењу методе вербалних асоцијација (Дијаграм 1). Преосталих 16

испитаника из ове групе навели су да су методу користили и изван задатка да испитају реакције на предложене речи-дражи. Пошто у упитнику нисмо имали потпитање поводом овог питања, можемо претпоставити да овој групи студената није одговарао предложен избор речи-дражи или да није одговарао пројектном контексту у којем су се нашли.

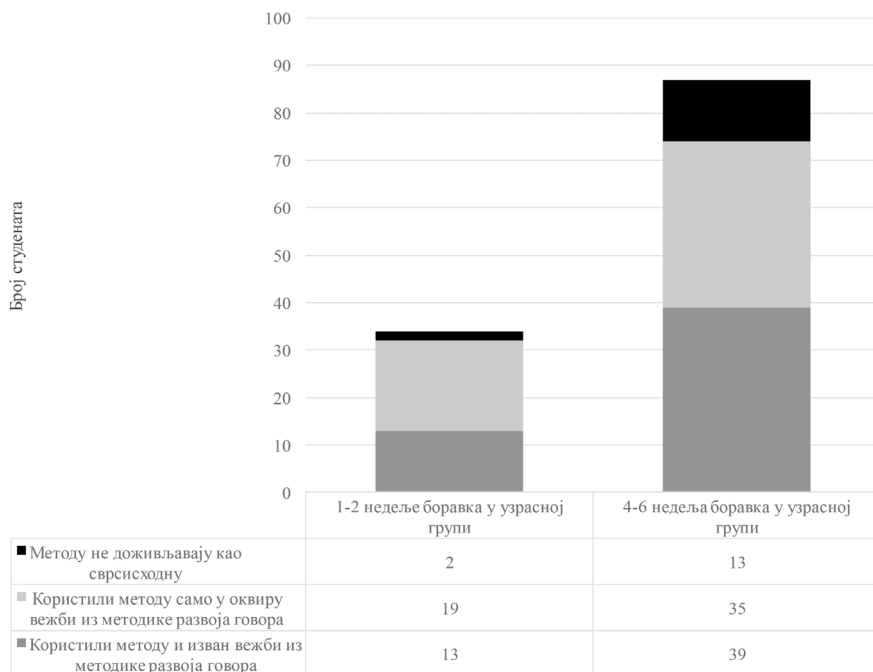
Студенти су имали прилику и да предложи одређене измене у критеријумима за избор речи-дражи приликом примене методе вербалних асоцијација у пројектном контексту. Њихове одговоре видимо у табели 5.

Табела 5. Критеријуми за избор речи-дражи

Шта бисте у избору речи-дражи које су везане за пројекат убудуће променили? Одаберите предлог који допуњава исказ: Бирала бих...	Број студената (f)
речи са конкретним значењем	46
речи које имају праве антониме	8
кључне речи из књижевних текстова који би се могли употребити у пројекту	52
десет уместо само две речи	15
нешто друго...	0
Укупно	121

Ниједан испитаник није предложио неки други критеријум осим попуњених. Овде је интересантно приметити да око 43% (f52) студената сматра да би у будућој примени методе требало бирати кључне речи из одабраних књижевних текстова, иако је у конкретној примени ове методе на вежбама то чинио само један студент (в. табелу 4). Као други најфреквентнији критеријум за избор речи-дражи издвојило се њихово значење. Студенти сматрају да оно треба да буде конкретно. У инструменту који су примењивали на вежбама било је најмање 5 речи са апстрактним значењем. Имплицитно се овде издваја закључак да су много више о дечјем поимању света студенти сазнали испитујући асоцијације на речи са конкретним значењем, него на речи са апстрактним значењем.

Занимала нас је веза између временаведеног у узрасној групи и става студената о коришћењу методе, па ће на дијаграму 1 бити приказан однос ових двеју варијабли.

Дијаграм 1. Однос времена проведеног у узрасној групи и става о коришћењу методе

Студент који слуша свих 6 методичких предмета у узрасној групи проводи 6 недеља, а студент који похађа 1 предмет само једну недељу. Очекивање да студенти који бораве у вртићу само једну или две недеље неће сматрати методу вербалних асоцијација сврсисходном показало се као погрешно. Занимљиво је приметити да је 12 од 23 студента из ове групе користило методу и изван овог задатка. У њиховим напоменама стајало је да су методу користили и на свом радном месту. Највећи број студената који методу не сматра сврсисходном (f 13 од 15) похађао је вежбе 4–6 недеља. Овде треба имати у виду да су студенти који похађају само *Методику развоја говора II* претходних година похађали практичне вежбе из осталих методичких предмета. Другим речима, више су били у контакту да децом, махом су запослени и њихов поглед на рад у групи је зрелији, па можда због тога лакше проналазе смисао овој методи. С друге стране, студенти који први пут похађају практичне вежбе у вртићу из свих шест методика имају мање искуства. Они истовремено имају више различитих

методичких предмета у свом радном оптерећењу, а тиме и мање времена да се посвете промишљању онога што нуди једна од њих. Та два разлога могли би да утичу на њихове увиде у то колико метода има смисла у раду са децом. Ипак, њихов став могао би се повезати и с чињеницом да су сви студенти испитивали реакције на истих 8 речи-дражи. Могуће је, већ смо поменули, да избор речи није одговарао потребама њиховог ангажовања у конкретној групи. С друге стране, похвално је то што је више од 40% (f 52) студената користило методу и мимо задате листе речи-дражи.

Оцена социјалне климе, по свој прилици, није имала утицаја на оцену сврсисходности методе, јер су свега 4 (од 28) испитаника која су социјалну климу проценила као неутралну, делимично или сасвим ометајућу изразила доживљај да примена методе вербалних асоцијација није сврсисходна. Остали студенти из ове групе (f 24), упркос оцени социјалне климе, нашли су начин и смисао примене методе вербалних асоцијација.

Имајући у виду да је било студената који су методу оценили несврсисходном, али и оних који су је користили изван задатог оквира, занимљиво ће бити упознати се са њиховом проценом будуће примене ове методе у васпитно-образовном раду. Као што видимо у табели 6, сви испитаници сматрају да ће методу користити у свом раду, а око половине њих верује да ће је користити често.

Табела 6. Процена будуће примене методе вербалних асоцијација у раду с децом

Сматрате да ћете је користити у свом будућем раду...	Број студената (f)
веома често	14
често	45
повремено	58
ретко	4
никад	0
Укупно	121

С обзиром на то да је секундарни циљ овог истраживачког подухвата било стварање заједничке базе података за исте речи-дражи, као и на чињеницу да су студенти имали прилику да се упознају са обрађеним резултатима за 100 испитаника узраста од 5-7 година, занимало нас је у којој мери процењују могућност да се убудуће баве истраживачким радом кроз примену ове методе. Фреквенције одговора приказане су у табели 7.

Табела 7. Процена могућности да се будући васпитачи баве истраживачким радом кроз примену ове методе

Постоји могућност будућег истраживачког рада и писања научних чланака заснованих на примени ове методе.	Број студената (f)
* Потпуно се слажем	20
* Слажем се	54
* Нисам сигуран	43
* Не слажем се	4
* Уопште се не слажем	0
Укупно	121

Овде треба напоменути да у току основних студија студенти нису системски усмеравани ка истраживачкој пракси. Она је заступљена на следећем нивоу студија (академским мастер студијама). И поред тога, чак око 61% студената сматра да постоји могућност њиховог будућег бављења истраживачким радом и писањем научних чланака.

Дискусија

Изнета искуства студената о примени методе вербалних асоцијација пред нас доносе драгоцене увиде у могућности истовремене примене истраживачких метода у стручне и научне сврхе. На првом месту, расветлила су нам потешкоће које се тичу сврсисходности коришћења истог инструмента у свим узрасним групама. Како би заједничка база података била релевантна, потребно је да истраживачка процедура и један део инструмента за све испитанике и испитиваче буде исти. Ту смо наишли на питање релевантности таквог инструмента за истраживање карактеристика конкретне узрасне групе и за осмишљавање конкретних подстицаја за ту групу. С друге стране, уколико би се инструмент у већој мери прилагођавао конкретним потребама узрасне групе у којој се истраживање одвија, где би резултати на стручном плану подстицања те групе били релевантнији, на ширем плану формирања базе података они то не би били. Корисно би било истражити који би био оптималан однос речи које ће бити исте за све испитиваче, како би могла да се ствара заједничка база, и речи које би биле одабране зависно од конкретних околности у васпитној групи. Стога би један од циљева рада са студентима требало да буде подизање

свести будућних васпитача о значају прикупљања података на основу којих ће моћи да се доносе шира уопштавања. Исто тако, потребно је позабавити се могућностима адаптације истраживачких инструмената потребама узрасне групе и могућностима примене метода у стручним оквирима. У неком од будућних истраживања требало би испитати у којој мери је то што су речи-дражи биле унапред задате реметило могућност да се добијени резултати искористе у пројектном контексту. Такође, посебно истраживање ваљало би посветити расветљавању формалних одлика дечјих асоцијација – када су оне исказане речју, а када реченицом или синтагмом.

На основу веома малог искуства у примени ове методе, видели смо да су се студенти у великој мери упознали са најдоминантнијим принципима асоцирања код предшколске деце, што говори у прилог коришћењу истраживачких метода у стручне сврхе. Такође, видели смо да су студенти у великој мери били спремни да користе резултате прикупљене методом вербалних асоцијација у свом непосредном раду са децом. Уз то, сазнали смо да сматрају како ће ову методу често користити у будућем раду, као и да је више од 60% њих заинтересовано за будуће бављење истраживачким радом који би укључивао примену ове методе.

Две полазне претпоставке нису потврђене. Наиме, показало се да међу студентима који не виде сврху примене методе вербалних асоцијација изван конкретног школског задатка најмање има оних који су вежбе похађали само једну или две недеље. Чини се да је њиховој спремности да у примени предложене методе пронађу смисао допринело управо то што похађају мањи број предмета и што након одслушаних осталих методичких предмета приступају методи зрелије. Такође, испоставило се да социјална клима у групи у којој је студент боравио није утицала на оцену сврсисходности методе.

Овим истраживањем само је отворено питање могућности примене једне од метода (позајмљене од психоллингвистике) – методе вербалних асоцијација – тако да она истовремено има за циљ сагледавање једне конкретне заједнице учења и стварање базе података из које ће се издвојити прототип просечног предшколског говорника српског језика. Пожељно би било наставити са оваквим видом провере релевантности истраживачких метода, који би будућа истраживања у области методике васпитно-образовног рада приближио конкретним проблемима вртићке заједнице, а отворио могућност за стварање база података које би биле релевантне за шира уопштавања.

Литература:

- Dragičević, R. (2010). *Leksikologija srpskog jezika*, Zavod za udžbenike, Beograd.
- Dragičević, R. (2010a): Rajna Dragičević, *Verbalne asocijacije kroz srpski jezik i kulturu*, Društvo za srpski jezik i književnost Srbije, Beograd.
- Dragičević, R, Piper, P i Stefanović, M (2011). *Obratni asocijativni rečnik srpskoga jezika. Deo 2, od reakcije ka stimulusu*, Službeni glaskik / Beogradska knjiga, Beograd.
- Milatović, V. (2009). *Metodika razvoja govora*. Učiteljski fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Petrović Dakić, A (2019). *Verbalne asocijacije i kognitivni razvoj učenika osnovne škole – doktorska disertacija*. Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu. DOI: <https://nardus.mpn.gov.rs/handle/123456789/11853?locale-attribute=en>
- Piper, P, Dragičević, R, Stefanović, M. (2005). *Asocijativni rečnik srpskoga jezika. Deo 1, od stimulusa ka reakciji*, Beogradska knjiga / Službeni list SCG / Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Gašić-Pavišić, S. (1981). *Slobodne asocijacije reči kod dece*, Institut za pedagoška istraživanja / Izdavačka radna organizacija OOUR izdavačka delatnost, Beograd.
- Gašić-Pavišić, S. (1984). *Asocijativne norme za predškolski uzrast*. Institut za pedagoška istraživanja / Izdavačka radna organizacija OOUR izdavačka delatnost, Beograd.
- Vukomanović Rastegorac, V. (2021). *Uvod u metodiku razvoja govora*. Učiteljski fakultet Univerziteta u Beogradu.
- GU (2018). *Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja: Godine uzleta. Prosvetni glasnik*, 67(16), 1-44.

Прилози:

Прилог 1. Образац за унос података

Назив вртића:		Предшколска установа:	
Инструкције: Зажмури. Кад ја кажем ... која реч ти прва падне на памет? Кад ја кажем реч ... ти прво помисли на ... Кад ја кажем реч ... ти помисли на ...			НАЗИВ ПРОЈЕКТА:
1	Узраст детета: 3, 4, 5, 6, 7 година (покржити)	Узрастна група:	Пол детета: мушки / женски (покржити)
Речи које је дете навело као примере:			
	Реч-драг	Асоцијат	Напомена, ако је има
	Секундарни интервју, ако је спроведен		
1.	жуто		
2.	плаво		
3.	црно		
4.	срећа		
5.	страх		
6.	воли		
7.	љути се		
8.	тужан		
9.	реч-драг из пројекта		
10.	реч-драг из пројекта		

**OPINIONS OF STUDENTS IN THE FINAL YEAR OF STUDIES ON THE
POSSIBILITIES OF APPLYING THE METHOD OF VERBAL ASSOCIATIONS
IN THE PROJECT CONTEXT**

Abstract: This presentation will focus on the specifics of studying preschool children's verbal associations and the challenges that researchers face during both data collection and data processing – from the perspective of final year students at the Teacher Education Faculty in Belgrade. It employs a psycholinguistic research method aimed at examining the mental lexicon, which is significant for educators as it provides insights into children's perspectives on the world. Precisely for this reason, during the summer semester of the school year 2023/24, one of the tasks in the exercises from the subject *Methodology of Speech Development II* was to implement this method with children. Based on this experience, we asked them to fill out a survey in which they evaluate the place and importance of applying this method in project planning in kindergarten. The goal of the work is to learn about the possibilities of applying the method of verbal associations in educational work, as well as the possibilities of including students and practicing educators in more extensive research that would be led by university teachers. This vertical design of research practice would have a positive impact on all involved levels of education and training. On the one hand, an overall larger research sample conducted in a larger number of age groups would contribute to the relevance of the conclusions. On the other hand, research results collected in individual age groups in kindergarten would be used for project planning and development of real projects within those small learning communities.

Keywords: *associative method, project learning, student, preschool teacher, stimulus word*